

AKI OJAKANGAS

Valtionohjaus kansanopistokentällä

Valtiovalta rakentaa kansanopistotyölle rajoja, menettelytapoja ja resursseja. Valtionosuus on 57 % hyväksytyistä menoista mutta rahoituksella tavoitellaan 100 % ohjausta, sanotaan. Vapaassa sivistystyössä on korostettu koulutusorganisaation sisäistä autonomiaa ja vapautta järjestää koulutus sisällöllisesti sekä pedagogisesti omaehtoisella tavalla. Valtio ei itse järjestä kansansivistystyötä, vaan on jättänyt sen kansalaisten ja heidän muodostamiensa järjestöjen tehtäväksi. Lainsäädäntö ei pakota ketään suorittamaan vapaata sivistystyötä, vaan tukee niitä, jotka sitä järjestävät (Harva 1973, 15).

1990-luvun lopulla säädetty lainsäädäntö kokoisi vapaan sivistystyön yhteen lakiin ja vahvisti oppilaitosten ylläpitäjien aiempaa itsenäisempää toimintaa. Silti valtiovallalla ja OKM:llä eritoten on keinonsa ohjata kenttää valtakunnallisten poliittisten tavoitteiden mukaisesti. Tarkastelen esityksessäni valtionohjauksen menetelmiä, normiohjausta, resurssiohjausta, informaatio-ohjausta, arviointia. Ohjauskeinoista järein on ylläpitämislupa, ne läpivalaistiin 2012 koko kansanopistokentällä. Ne tulevat uudelleen tarkasteltavaksi rakennepoliittisista tavoitteista käsin vuonna 2016. Onko organisoinnin vapaus enää vapaan sivistystyön keskeinen piirre, kuten Huuhka 1975 esitti?

Esitys kytkeytyy tutkimukseeni koskien kansanopistomuotoisen ammattiyhdistyskoulutuksen kentän muutosta lama-ajasta uuden vuosituhannen ensimmäiselle vuosikymmenelle. Muutosta tarkastelen ay-koulutuksen kenttä ohjaavien normatiivisten lausumien, strategioiden ja toiminnan suunnittelun ja arvioinnin näkökulmista. Käyttämäni kolmitasoinen tarkastelutapa (normatiivinen, strateginen ja operatiivinen) tuottaa tutkimuksen tuloksena ymmärrysprosessin vapaaseen sivistystyöhön luettavan ammattiyhdistyskoulutuksen kentän muutoksesta.

Nojaan Pierre Bourdieun teoreettiseen kehittelyyn yhteiskunnallisista kentistä, joilla kunkin kentän toimijat tavoittelevat itselleen relevantteja pääomia sopimuksen kaltaisin valtajärjestelyin. Kenttäkäsitteen avulla pyrin ymmärtämään sitä dynamiikkaa, joka sitoo erilaiset toimijat ay-koulutuksen kentälle yhteisin ja erillisin intressein. Muutosta ohjaavat valtasuhteet sekä toimijoiden kenttää ylläpitävät intressit. Valtionohjaus on kekeinen kenttää määrittävä voima.